

ME.
MAKER
AKER
n aange-
at jaar
nog niet
rook ge-
M. lang
chen:
n de vier
beele ge-
n te zijn
genoemde

R.
evenheid
dan wel
100—,
der ver-
bedraagt
e voeding
a militair
torpedo-
severder
ken rang
per dag,
n dienst,
e eischen
el respect-
ag. Deze
en binnen
Bij toed-
gedrag,
verkeeren
oprichten
id, wordt
ag, welke
iet f 0 05
genoemde
87½ met
bij vaca-
orden be-
a per dag
" "
" "
en:
per dag,
" "
" "
attijd be-
Torpedo-
p 45 jar-
f 400.—
o jarigen
en tus-
sion ver-
domker-
t f 21.—
t f 12.50
sionheid
toefening
middelen
n Marine
geionen
hulp en
chtgenoot
als Ma-
aan te
aneming
ISOORD,
f, VLIS-
s verder
te.
i kunnen
geene-
Gezond-
lid van
ool voor
in radue-
ILLEMS-
worden
soemde 3
afgelegd.
der proef
igenoten.
e stukken
afgeeven
olnie der
ebben;
Zeemacht,
niers, het
troepen
ort;
verplicht-
ben; dit
de 5 jaren
et Korps
f bij de
gediend;
waardij of
der a, 20;
3;
s Rijk-
er Koop-
aren:
der a, 20;
3;
der a, 20;
3;
land, die
ij niet in
baar ter

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 22 September 1912. N°. 1812.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.30, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.30.
Aanvragen en vermelding van liefdesgeven f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

LXV.

DERDE REEKS.

II.

Wat gij niet haastelijk be-
wogen wordt van verstand, of
verschrikt, noch door geest,
noch door woord, noch door
zendbrief als van ons geschreven,
alsof de dag van Christus aan-
staande ware.
2 Thessalonicensen 2: 2.

Schijnbaar staan reeds in de Hellige Schrift metterdaad de beide voorstellingen omtrent Jezus' wederkomst scherp tegen elkander over. Van den éénen kant heet het op Pathmos: „Zie, ik kom haastelijk!“ en wordt de Openbaring van Johannes ingeleid en besloten met de verklaring: „Zie, de tijd is nabij“. Doch hiertegenover staat in Paulus's schrijven aan de kerk van Thessalonika: „Wij bidden u, broeders, dat gij niet haastelijk bewogen wordt noch door geest noch door woord alsof de dag van Christus aanstaande ware. Dat u dan niemand verleide tot eenigerlei wijze“. Nu te zeggen, dat dit tegenwoordig heet aan de kerkzuchtigheid der apostelen, gaat niet aan. Immers juist de aankondiging van Jezus' zeer spoedige wederkomst is aan woorden van Jezus zelf gebonden. Voert men hiertegen nu aan, dat de evangelisten of apostelen Jezus' woord dan niet begrepen en daarom verkeerd overgebracht hebben, dan ondermijnt men op zeer gevaarlijke wijze het gezag van Gods Woord. Hadden we toch bij het lezen van wat de evangelisten of apostelen omtrent de Openbaring van de waarheid mededeelen, gedurig ons af te vragen, of hun mededeeling wel juist was, of ze Jezus wel hadden begrepen, en of ze niet het tegenwoordig hadden te boek gesteld van wat Jezus bedoelde, dan ontbreekt u alle betrouwbaarheid van Gods Woord, en houdt de Schrift ten slotte op u een onfeilbaar woord Gods te brengen. Kritiek moge verlokkelijk zijn, maar overweeg steeds wel, wat er bij het spel staat. Deze soort kritiek is altoos begonnen met op zulk een tegenstelling als zich hier in zake de wederkomst des Heeren voordoet, scherp te wijzen. Wie min vast in zijn geloof stond, erkende dan gulweg, dat deze tegenstrijdigheid niet te loochenen viel. Op die wijze werd het geloof aan de Schrift, ja, tot zelfs in hetgeen Jezus zelf gesproken had, ondermijnd. En het eland was, dat men in breeder kring de vastigheid van het Woord verloor, en niet anders als grond voor zijn geloof overhield dan persoonlijke gemoedsstemming, subjectieve gewaarwording, en voorts wat men meende te bezitten in de gemeenschap der geloovigen. Daarbij werd dan de kleine kring van geestverwanten, waarin men zelf zich bewoog en waarmee men sympathiseerde, voor de Gemeente aangesien, en wie nog stiptelijk aan de Schrift vasthield, als aanhanger van versleten overlevering gebrandmerkt. Ook voor het zoo gewichtige leerstuk der Voleinding is het daarom onafwijsbaar noodzakelijk, dat men er zich helder rekenschap van geve, of hier metterdaad tegenstrijdigheid in de Schrift te constateeren valt. Zoolang men toch door die dussgenaamde tegenstrijdigheid gekweld wordt, gaat alle vastheid voor u teloor, ontvallen u de stellige gegevens om u omtrent de Voleinding een juiste voorstelling te vormen, en is al wat u overblijft, wijsgeerige gissing. Uit uw belijden valt heel het stuk der Laatste dingen dan weg. En niet meer de Godgeleerdheid, maar de geologen, astronomen en filosofen hebben u dan den weg te wijzen.

Vraagt ge u nu af, hoe dan die schijnbare tegenstrijdigheid van de Schrift op dit zoo aangelegen punt te verklaren is, zoo komt alles aan op het juiste onderscheid tusschen hetgeen in den loop der historie uitvoelisel is van het historisch proces, en tusschen die heel andere feiten, die niet uit dit proces voortkomen, maar integendeel dit proces breken en verstoren, en, door uiting van Gods wondermacht, het karakter dragen van wat geweldadig in den gang van het leven ingrijpt. Ten deze nu staat de voorstelling van de geloovigen en van de ongelovigen lijfrecht tegen elkander over. Beluistert ge de ongelovigen, d.w.z. hen die al zulk geweldadig ingrijpen Gods door wat zij het wonder noemen, loochenen, dan loopt alles vanzelf zooals het loopt. Zelfs van een Schepping in den eigenlijken zin van het woord kan dan geen sprake zijn. Er is dan geen begin der dingen geweest. Zelfs tusschen kracht en stof moogt ge geen onderscheid meer maken. Er was nu eenmaal van alle eeuwigheid af een oceaan van krachten; die

krachten kwamen uit zich zelf tot golving; uit de golving dier krachten kwam op al wat vorm erlangde; eerst de niet-organische wereld, toen de eerste aanzetels van de plantenwereld; daaruit ontspon zich toen weer het leven van de dierenwereld, en die dierenwereld klom op tot den mensch, welke mensch zich sinds eeuwen her al meer volmaakte, en in de eeuwen die te komen staan, en die tot in het onzalige voortgaan, steeds hooger volmaaktheid zal bereiken. Zoo is er een proces gaande, dat van de eerste vormloze kracht tot de rijkste organisatie opklimt. Al wat in dit proces zich voordoet, komt vanzelf en met noodzakelijkheid. Van de Goddelijke kracht die er op in zou werken, mag geen sprake zelfs zijn. Er grijpt niets plaats, dan wat spontaan den gang van de ontwikkeling of lever nog de ontplooiing aller dingen vormt. Zoo was het in het verleden dat achter ons ligt, zoo is het met onszelf in ons eigen leven, en zoo zal 't tot in de verste toekomst zijn. Alles is vanzelf, alles komt vanzelf, alles geschiedt vanzelf. Zelfs van natuurwetten behoeft men niet te spreken, want dan zou er weer een wetgever moeten zijn die deze wetten had vastgesteld. Uit een mysterie is het heelal opgekomen, en op voor ons volstrekt onverklaarbare wijze bezit het heelal een innerlijke actie, die alles teweeg brengt wat wij in onze kortzichtigheid dan historie noemen, en wat toch eigenlijk niet anders is dan wording en verworping. Deze aan de zienlijke wereld ontleende opvatting brengt men dan ook op de geestelijke wereld over. Ook geestelijk is alles in gisting, daarbij gedreven en bewerkt door inklevende bewegingsoorzaken, en uit die gisting komt heel onze wereld van gewaarwordingen, van gedachtenvorming, van idealen en talenten op. Nog niet de Darwinisten, maar met name de school van Haeckel heeft deze theorie, zonder wat ook te ontzien, tot in haar uiterste gevolgtrekkingen ontwikkeld. Tot de religie toe is in dit vanzelf gestelde proces opgenomen, en om consequent te zijn, leeraarde men, dat tot zelfs in de cellen, waaruit het leven is opgebouwd, de beginselen van religie zich vertoonen.

Met hen die alzoo denken, valt voor wie den Christus belijdt, niet te redeneeren. Er bestaat voor de school van Haeckel geen persoonlijk God, geen openbaring van God, geen wonder-mogelijkheid, geen gezaghebbende Schrift. Al wat het geheel van onze geloofswereld vormt, valt voor wie dat standpunt inneemt, weg, en met name over de Voleinding is met de aanhangers van deze denkbeelden zelfs niet te spreken. Ze verstaan zelfs niet wat ge bedoelt. Voor wat hen zelve aangaat, zou zelfs de verwijzing naar hun standpunt dan ook hebben kunnen uitblijven. Maar anders wordt het, zoo we te doen krijgen met personen, die tot zelfs onder de belijdenste Christenen in niet zoo gering aantal worden gevonden, en die zich hierdoor karakteriseren, dat ze ten deele de geloofswereld van Christus' Kerk nog bij behielden, maar voor een ander deel de theorie van het ongestoorde ontwikkelingsproces in hun geloofswereld inschooven. Vooral wat den grooten omtrek betreft, blijven ze in de aloude geloofswereld verkeerden. Ze gelooven nog in een persoonlijk God. Ze belijden nog met ons, dat er eens schepping plaats greep. Ze zullen tegenover de principiële loochening van het wonder, de wezenlijkheid van het voorkomen van wonderen noch bepleiten. Ze aanbidten met u in Christus een niet uit de wereld te verklaren verschijning. Ze betuigen dankbaar, dat de Hellige Geest de leiding van het innerlijk sielsleven in handen nam. Kortom, zoolang het op de principiële tegenstelling aankomt, staan deze mannen geheel aan uw zijde, en als ge hun pleitreden voor deze algemeene uitgangspunten aanhoort, zoudt ge zeggen dat ze als bondgenooten met u optrokken. We noemen deze mannen met opzet niet: *ethischen*, omdat het begrip van ethisch te onvast is. Er zijn onder de ethische godgeleerden denkers, die geheel van ons vervreemd zijn, en met de modernen sympathiseeren en saam optrekken, om ons tegen te staan en onzen invloed te breken; maar er zijn onder de ethischen, vooral onder de ouderen, ook meer conservatieve geesten, die niet dan noode iets van het geloof der vadersen prijsgeven, en die, zoo dikwijls het er op aankomt, om tusschen de modernen en de Schriftgevoeligen te kiezen, van harte het voor u opnemen. Om alle verwarring te mijden, en allen valschen indruk te voorkomen, lieten we daarom opzettelijk in onze karakterisering den naam der ethischen weg. Het kwam er toch slechts op aan, duidelijk te doen uitkomen, hoe de groep denkers die we op

het oog hebben, wel in het algemeen, zoolang het bij de bepleijng van beginselen blijft, zich aan uw zijde scharen, maar zodra ge uit het algemeen tot het bijzonder afdaalt, steeds meer zwenkt naar links en blijkt in de naturalistische voorstelling der dingen beter dan in de verklaring der Schrift rust voor haar denken te vinden. Onder wat vlag het scheepken derzullen uitvaart, doet er niet toe. Ons gaat het hier alleen om de qualificering van het standpunt dat ze feitelijk innemen.

Komt men daár nu op, dan is de inconsequentie van deze soort denkers metterdaad stuitend. Zoo toch niet kunt ge op eenige bijzonderheid, welke dan ook, komen, of ge stult schier altoos op onwil om wat ons overgeleverd en in de Schrift geboekstaafd is, te aanvaarden zooals 't er staat. Het Scheppingsverhaal, o, zoo majestueuse, een aangrijpende voorstelling, maar geen mededeeling van feiten, en welnu anders dan een voorstelling die een ons geheel onbekend schrijver zich van de zaak gevoormd had. Zondeval was er zeer zeker, maar wat Genesis u dienaangaande bericht, is toch weer niets anders dan een geheiligde omwerking van de traditie. En op die wijze gaat het met alles. Wetgeving op Sinai, nu ja, maar de Tien Geboden in geen geval door God aan Mozes geopenbaard. En gelijk het met de beoordeeling der feiten uit de eerste historie der menscheid en van Israël ging, zoo gaat het niet anders met de profetie. „God sprak“, nu ja, maar dit „spreken Gods“ is toch slechts een vorm van voorstelling. Het zijn gedachten en voorstellingen die in den geest en in de verbeelding van de Zieners zijn opgekomen, en die elk hunner op zijn wijze vertolkt heeft. En op geheel dezelfde wijze gaat het in heel de Schrift en gaat 't bij elk afzonderlijk stuk der belijdenis toe. Niets blijft ongedoerd. Op alles wordt wat gevonden, om het aanneemelijk te maken. En tenslotte komt bijna elke andere verklaring er op neer, dat het ongewone gewoon wordt, het wonderde tot de kleinste afmetingen wordt herleid, en schier alles in den gemeenen gang van het leven zijn verklaring vindt.

Op dit standpunt nu kon het niet anders, of ook de wederkomst des Heeren moest tenslotte haar geheel eigenaardig karakter verliezen, en feitelijk worden weggeëfferd. Men vroeg toen niet meer, wat de Hellige Schrift ons voor de toekomst omtrent de dingen van Gods Koninkrijk te verwachten gaf, maar eeniglijk, hoe men zichzelf voorstelde dat het toe zou gaan. Toen nu de Kerk zich al meer uitbreidde, het Paganisme in het groote Romeinse Keizerryk steeds meer terrein verloor, en in den loop der eeuwen een toestand intrad, die recht gaf van een geheel gekerstend Europa te spreken, voelde men steeds minder behoefte aan nog iets buitengewoons. Het scheen welhaast of eerlang heel het menschelijk geslacht zich tot den Christus Gods bekeeren zou. De Zending begon een breede plaats in het leven der Kerk in te nemen. Uit alle oorden der wereld kwamen berichten in, dat ook in de Heidense landen geheele scharen het Evangelie aangenomen en den doop begeerd hadden. En wel gaf men toe, dat er bij niet weinigen over naam-Christendom te klagen viel, maar wat nood? Ook na het sterven kon er heilijding door het vagevuur worden ingewacht, en de geboden en misdaden gingen voor hen die naar het graf waren uitgedragen, konden immers vergevonden en inhalen, wat men hier op aarde te kort was geschoten. Door de Reformatie is toen deze voorstelling wel tijdelijk gewijgd, maar bij aanvang reeds in de 18^e, en sterk vooral in de daaropvolgende 19^e eeuw, is toen gelijke reeks van gedachten opnieuw aan de orde gekomen. Ook nu weer hoort men in uiterst ontwikkelde en beschaafde protestantsche kringen van een nadere heilijging gewagen, die aan de afgestorvenen na hun sterven zal ten goede komen. De zending wordt vooral van elk leerstellig karakter ontdaan, en tot zelfs door modernen met zekere gretigheid aangegrepen. Men eert en erkent als Christenen geheele groepen van personen, die toch feitelijk met het geloof der vadersen gebroken hebben. De ceretivel van Christelijk wordt niet langer onthouden aan bewegingen van allerlei aard, die puur humanitair zijn. En steeds wint in de kringen der zoodanigen de overtuiging veld, dat eigenlijk geheel de ontwikkeling van onze eeuw weinig anders is, dan een zich gestadig verdiepen van het Christelijk element. Dit nu stelt men zich dan voor, dat gestadig zoo door zal gaan. Vooral zoo de betovering van de starre rechtzinnigen tot zwijgen mag worden gebracht, gaane we een toekomst tegen, die steeds meer alles kerstent en met den doop en het Evangelie segenen zal. En dat nu

zal de komst van Jezus zijn. Niet juist op de wolken, maar in het hart, in de denkwijze en in de voorstellingswereld van de geloovigen. Het zal geen komst van Jezus op een bepaalden dag, maar in den loop der eeuwen zijn. En nadert zoo eenmaal de met blijde hope ingewachte toekomst, waarin de geest van Christus den toon in heel het leven zal aangeven, en dus feitelijk onder alle volken zal heerschen, dan zal alle scheiding tusschen de wereld en Christus zoozeer zijn weggevallen, dat men weer van een wonen van Christus op deze aarde zal kunnen spreken. Of er dan in het eind nog iets buitengewoons gebeuren zal, laat men in het midden. De toekomst ligt steeds in nevelen gehuld. Maar juist ter wille van die nevelen, laat men zich met wat daarachter ligt, lieft niet in. Parousie, laatste oordeel, opstanding des vleesches, 't ligt alles buiten den gezichtelinder, en hoofzaak is en blijft maar, dat in den gewonen gang van de kerstening der wereld Jezus steeds meer den toon zal aangeven in het groote wereldproces. En dit nu, en dit eigenlijk alleen, heet dan de wederkomst van den Heere waarmede wij te rekenen hebben. Wat in de aloude profetie, wat door Jezus in zijn laatste redenen, wat door Paulus in zijn brieven, en wat in de Openbaring van Johannes omtrent de Voleinding geboekt staat boelt wel, maar moet meer geestelijk geduld. En zoo doende komt men dan tot de slotsom, dat hetgeen de Schrift meldt van het „Ik kom haastelijk“ en „Het einde is nabij“, louter dolende gissing is geweest, waarboven de wijsgeerige opvattingen van onzen tijd verre verheven zijn.

Doch met deze voorgewende oplossing van de schijnbare tegenstrijdigheid vordert ge dan ook geen stap. Bij zulk een opvatting toch ontbreekt u alle Schriftgezag en valt hiermede geheel het probleem, waarvoor ge u aanvankelijk geplaatst zaagt, weg. Blijft ge daarentegen met de Kerk aller eeuwen, dat, als de Schrift zegt: „En God sprak“, het voor ons dan ook vast moet staan, dat God alzoo in woorden zich openbaarde en dat, als de Schrift u zegt, dat Jezus aldus sprak, de Heere dan ook feitelijk alzoo gesproken heeft, en dat evenzoo, in de openbaring die ons door de apostelen ten deel viel, openbaring van waarheid tot ons is gekomen, zoo blijft de tegenstrijdigheid waarop men doelde, om verklaring en oplossing vragen, en moet het ons duidelijk gemaakt, hoe er eenzijdige uitslatingen tot ons zijn gekomen, die de verwachting der eerste Kerk schenen te voeden, alsof de wederkomst van Jezus binnen enkele jaren op handen zou zijn geweest, en daarnaast verklaringen die tegen deze voorstelling zelfs waarschuwen, en op veel langer tijdsverloop wijzen, dat in eeuw na eeuw door de Kerk als strijdende Kerk op aarde zou moeten worden doorleefd. Een tegenstelling, waarbij tevens te rekenen valt met de toekomst, die de verwachting van Jezus' wederkomst zoo kort na zijn Hemelvaart volstrekt heeft gelogenstraft, en daarentegen nu reeds bijna 20 eeuwen den huidige toestand heeft doen voortduren. Men mag hier niet overheen spreken. Veeleer moet het ons duidelijk worden, hoe beide soort uitslatingen en met elkaar en met de feitelijke uitkomst in overeenstemming zijn. En hierop nu kan het verischte licht alleen vallen, zoo ge van meet af scherpelijk onderscheid tusschen hetgeen in het proces der historie vanzelf opkwam uit wat aanwezig was, en tusschen hetgeen in dat proces gewijgd is door een daad van hoogere bestel, die met Gods Almachtigheid tot eenige oorzaak, een nieuw wonder uitgangspunt schiep. In dit licht wordt, heel de Schrift door, Jezus' wederkomst, het laatste oordeel, de wederopstanding des vleesches en het ingaan in het rijk der heerlijkheid aangekondigd. Niet van beneden, maar van boven zal dit alles ons toekomen op den door God daarvoor bepaalden tijd, die voor ons verborgen is. Zóó diep zelfs verborgen, dat Jezus op de vraag: Wanneer zullen alle deze dingen geschieden, — zoo kras mogelijk geantwoord heeft: Van die ure weet niemand, ook niet de engelen die in den hemel zijn, dan alleen de Vader.

In geheel de gewijde historie hebt ge dus met twee reeksen van feiten en gebeurtenissen te doen, die ge niet met elkaar moogt verwarren. Er is de natuurlijke en er is de bovennatuurlijke reeks; woorden die we nu niet als theologische kunsttermen, maar in hun 't eerst voor de hand liggende betekenis nemen. Gewoon natuurlijk is daarbij die reeks van die gebeurtenissen, die naar de wet van oorzaak en gevolg zich vanzelf als het heden uit het verleden, en uit het heden als toekomst ontwikkelen. Dit wil niet zeggen, dat ze daarom buiten Gods bestel plaats grijpen. Veeleer

ligt hier, omgekeerd, in uitgesproken, dat het God was die als Schepper den aanvang van alle dingen stelde, en als Koning van het Heelal de wet vaststelde, die de verdere ontwikkeling uit dien eersten aanvang beheerschen zou. Maar al is het derhalve Gods raad, plan en bestel, die ook in deze normale ontwikkeling der dingen verwezenlijkt worden, het natuurlijke proces heeft dan toch dit eigenaardige, dat al de gegevens ervan van meet af gegeven waren, en dat voorts de ontwikkelingsloop der dingen niet anders was, dan het zich bewegen in de van meet af gestelde richting. Ware er dan ook geen zonde, geen creatuurlijke opstand, geen versterking van deze natuurlijke orde tusschenbeide gekomen, zoo zou die loop der dingen tot in alle eeuwigheid zijn doorgegaan. Om het met ons lichaam te vergelijken, de groei en wasdom zou ongestoord zich hebben voortgezet. Er zou geen breuk van been of arm zijn voorgekomen, en dus ook geen chirurgisch ingrijpen van het ontleedmes noodig zijn geweest. Nu daarentegen die breuke in het natuurlijke proces door zonde en vloek wel geslagen is, nu zou 't alles op zelfvernietiging zijn uitgegaan, indien de genade niet chirurgisch had ingegrepen. Die chirurgie der genade nu kan niet anders dan bovennatuurlijk zijn, juist zoals ook bij een gebroken been of arm alleen een van buiten aangelegd verband herstel en beterschap kan brengen. Van 't oogenblik af, dat de breuke door zonde en vloek intrad, en er genade bij God was, om deze breuke te herstellen, begon de tweede, heel andere reeks van feiten te loopen, en deze reeks was de *bovennatuurlijke*. En vraagt ge nu tot welke van deze twee reeksen de Wederkomst des Heeren zal behooren: tot de natuurlijke of tot de bovennatuurlijke, dan is het voor wie aan de Schrift vasthoudt uitgemaakt, dat de Wederkomst des Heeren niet tot de natuurlijke reeks kan behooren, maar met al wat er aan verbonden is, niet enkel onder de feiten van de bovennatuurlijke reeks is te rekenen, maar zelfs deze reeks voleindt en afsluit.

Houdt men dit nu scherp in het oog, dan volgt hieruit, dat we door het optreden in de historie van deze twee reeks ook met een tweerlei volgorde, en zoo ge wilt met een tweerlei tijdsrekening te doen hebben. Elk dier twee reeksen toch doorloopt haar eigen proces, is saamgesteld uit een eigen groep gebeurtenissen, is niet van stap tot stap aan de andere reeks gebonden, maar doorloopt haar eigen weg, heeft daardoor haar eigen perioden-indeeling, en rekent daarom anders. Terstond voelt ge dit, zoo ge eerst het Oude Testament neemt, en dan het Nieuwe daarop volgen laat. Naar de wereldsche historie gaat dit niet, en sluiten de beide Testamenten niet aan elkander aan. Veeleer liggen er eeuwen tusschen den laatsten profet en Bethlehem. Onhandige opvoeders hebben daarom vaak gemeend, dat ze deze leemte moesten aanvullen, door op school en catechisatie ook wat in die tusschenliggende eeuwen plaats vond in het onderwijs op te nemen. Toch was dit misgezien. Voor den natuurlijke loop der historie is dit aanvullen van de leemte natuurlijk noodig, en zou het niet aangaan, eenvoudig zeker aantal eeuwen over te slaan, maar in de Schrift viel dit stuk historie terecht uit, omdat het wel zijn plaats heeft in de eerste reeks, d.i. in de reeks der natuurlijke gebeurtenissen, maar niet in de tweede reeks van de historie der bovennatuurlijke genade. Het proces der genade heeft in die tusschenliggende eeuwen geen stap vooruit gedaan, en zoo sluit veeleer Maleachi op Johannes den Dooper aan. Zoo ging het heel de Schrift door. Van de negen eeuwen, die tijdens Adams leven verliepen, meldt ze ons uit de historie van ons menschelijk geslacht hoogstens enkele overgangen, en na Abram's roeping trekt geheel het proces zich op Israël naam, om Egypte, Assyrie en Babylon alleen in zooverre mee te laten spreken, als dit voor het juiste inzicht in de geschiedenis van de tweede reeks noodig was. Ditzelfde nu geldt ook voor het verder verloop van de heilige reeks na Jezus' Hemelvaart en den Pinksterdag. Op dat oogenblik was de tweede reeks tot afsluiting gekomen, except één enkele groep van gebeurtenissen die nog volgen moest, en dit was de groep die de Voleinding zou brengen. Op den Pinksterdag greep de laatste insnijding in het leven plaats, en zelfs wat op den weg van Damascus en op Pathmos plaats had bood hier slechts aanvulling aan. Van die machtige gebeurtenissen zal de tweede reeks op eenmaal overspringen op Jezus' Wederkomst. Daarom behooren die twee gebeurtenissen, de Hemelvaart en de Wederkomst, in die heilige reeks vlak bijeen. De engelen op